

Lombarany ősza a Széna téren. Nézem a közeli 56-os emlékművet: a hatalmas bevásárlóközpont fém és üveg épülete szinte összenyomja. Beszédes ez a kép: ennyi maradt a dicső forradalomból. És a nagyváros elviselhetetlen zaja, a rohanó emberáradat.

Néhány közeli utca, és már ott is vagyok. A szoba sarkában a zongora most letakarva, az íróasztalon újságok, folyóiratok és lemezek. A falon képek, régi emlék mind-egyik. Kis polcon a legkedvesebb könyvek. Csukva az ablak, csönd van, mégis

gregorián énekek, operák, hegedű- és zongoraszólok zengenek bennem. Az elmúlt napokban vibráló és szabad improvizációit hallgattam.

Szabados György 70 éves*. Először erről kérdeztem:

– *Milyen emlékeket őrzöl édesanyádról, a gyerekkorodról?*

– Édesanyám a három gyerek közül a második volt – kezdi az emlékezést-, a nagypapa nagyon hamar meghalt. 1948 után a család hihetetlen szegénységbe került, mert megfosztották minden jövedelmétől. Így nőttünk fel. Anyám több nyelven beszélt, és nagyszerű zenei adottságai voltak, nálunk otthon mindig szalon működött, még a Rákosi-korszakban is. Anyám ragyogó személy volt, közösséget fenntartó, színes egyéniség. Nem volt szigorú, inkább volt benne valami bohém művésziesség. Mikor zongorázni tanítottak gyerekként, nem akartam, inkább improvizáltam. Ez egy nagyon erős adottság bennem, most már tudom. Néha ezért egy kemény cseresznyebottal elfenekelt. A nagyobbik húgommal a zenében nőttünk fel, s amikor anyám a Székesfővárosi Énekkar tagjaként nagy művek előadásában vett részt, magával vitt a próbákra. Nekem ilyen nevek hozták a cukorkát, mint Klemperer, Kleiber, Somogyi László... Szóval zenében éltem, és ez mindig megmentett a butaságoktól.

– *Mai világunkból nagyon hiányzik a zene.*

– A mai világ, az életből és az oktatásból szinte kilúgozta a Kodály és Ádám Jenő kialakította tanítást. Nemcsak egy nemzet gyilkosságát végzi, szellemi és tudati értelemben, hanem rászoktatja az embereket, hogy ne használják a zenét, mint öfenntartó és gyógyító lelki táplálékot. Zene nélkül nehezebb élni, nélküle nem lehet létezni.

– *Emlékszel a pillanatra, mikor tudtad, zeneszerző leszel?*

– Érettségi után dőlt el, hogy elvégzem az orvostudományi egyetemem. Addig eszembe se jutott, ez apámnak volt a szándéka. Középiszkolás koromban már zenekarom volt a barátaimmal. Pécsre sikerült bejutnom, ott jártam egy

Fenyvesi Félix Lajos 77

ISTENHEZ KÖTŐDŐ CSODA

Beszélgetés Szabados György

zeneszerzővel

évet, Budapesten fejeztem be tanulmányaimat... Mialatt katona voltam, keresgéltem a miniszter titkárnőjét. Azt mondta, a fővárosban egyetlen állást tud följánlani, legyek a XII. kerületben közegészségügyi felügyelő. Később
üzemorvos lettem, gyógyítottam 39 éven keresztül, és ez idő alatt,
78 ami belefért: a zene!

– *Mi történt a Kassák Klubban? Legendák terjednek ma is az ot-tani estekről?*

– Először jazz-próbálkozásaim voltak; 1962-ben szabad koncertet adtam egy bőgős fiúval, aki nem sokkal utána emigrált. Akkor ez nagy reve-láció volt, szidtak, hogy hasba szúrtam a zenét, ez gyalázat. Belőlem ez ter-mészetszerűen fakadt, kialakult bennem egy sajátos gondolkodásmód. A zárt térben egy csodálatos kozmikus hangzás támadt. Évek alatt kiműveltem ma-gamnak, kialakítottam egy lejegyzési, eligazító kottarendszert, és ebből aztán lett rádiófelvétel is. Egy elképesztő tágas hangzásvilág és belső hallás alakult ki bennem... A Kassák Klub vezetője följánlotta, hogy legyen a klub az otthonunk. Akkor már belemerültem a zenébe, igaz, nem annyira, mint most, és nem oda jutottam, mint ma, hogy az improvizálást szinte próféti-kusan hirdetem. Nemcsak a zene és a művészet számára fontos, de nincs élet e képességek nélkül. A nap minden percében, ha nem készültünk fel a várat-lan dolgokra, akkor meghalunk. Nélküle nincs élet. Azt jelenti, hogy minden pillanatban tökéletes választ kell adnunk arra, amit az élet velünk szemben támaszt.

– *Komponálásra maradt időd?*

– Egyre többen jöttek hozzánk, főleg fiatal vonósok. Írtam egy darabot Időzene címmel, amit lemezre is vettünk, és előadtuk a Zeneakadémián 1983-ban. Bartók születési évfordulója közelgett, és olyanná kezdett kiteljesedni a darab, hogy éreztem, ezzel hódolhatok a nagy zeneóriás szellemének... Nem beszélgettünk még arról, hogy meghatározó élményem volt a második világháború, amit 5-6 éves fejjel éltem át. A másik életre szóló emlékem az 1956-os forradalom.

– *Merre voltál október 23-án?*

– A Petőfi szobornál, öt méterre álltam Sinkovits Imrétől, amikor a *Nemzeti dal* ordította. A lelkesedéstől, a nagy tértől és a sok embertől egy-szerűen szétszakította nyakán az inget. Zengett a csodálatos vers, és amikor vége lett, elkezdtek énekelni a *Himnusz*t, letérdeltünk és sírtunk. Ilyen volt a forradalom első órája. Láttam, jönnek a Rába személyautók, s a tetején ültek az operatőrök. Nagyon sok 56-os anyag van, amit azután Zsigmond Vil-mosék kicsempészték Magyarországról. Negyedikes gimnazista voltam, ott ültem az Amfiteátrum tetején Óbudán a barátaimmal. Ettük a tizórainkat, egy fiatalember röplapot nyomott a kezünkbe. Ekkor és ekkor a Petőfi téren tün-tetés lesz. Óra végén ugrottam föl a 17-es villamosra; nem voltam hajlandó

megenni az ebédet, futottam ki a szoborhoz. Ott álltam végig, utána együtt hömpölyögtem át a tömeggel a Margit-hídon a Bem térre. Végighallgattam a forró délutánt, emlékszem, ahogy Veres Péter mondta a beszédét, de az embereknek ő már nem volt elég. A külügyminisztérium akkor laktanya volt, a katonák kimentek a tetőre és kirakták a nemzeti zászlót. Meg- jelent Bessenyei Ferenc, és elkezdte szavalni a *Szózatot*, de a harmadik versszaknál megakadt, kezébe nyomtak egy Vörösmarty-kötetet, föllapozta és úgy folytatta.

– *Mi történt a Kossuth téren?*

– Ady proletár fiúja már nem kellett, Nagy Imrét akarta a nép. Csodálatos forradalmi hangulat uralkodott mindenütt. Lehetett érezni, hogy óráról órára változik minden. Egy-egy teherautó hozta a hírt, hogy a Rádiónál elkezdődött valami. Több olyan jelenetet tudok, ami filmre kívánczik. Meggyújtották az újságot a kezükben az emberek, láttam, ahogy a 100-150 ezres tömegtől az egész tér lángolt. Nyolc óra után a teljes sötétben jött az újabb hír, hogy a Rádiónál lőnek! Én reggel óta semmit nem ettem, késő este jutottam haza fáradtan és „lázasan”. Éjszaka nagy dörrenésekre ébredtem, a szemben lévő házaknál már jöttek a tankok. Ettől kezdve ez egy külön történet, napokig lehetne róla beszélni... A mi albérlőnknek három barátja harcolt a Corvin közben. Mikor úgy tűnt, hogy győzött a forradalom, elmentünk együtt. Láttam a kockaköves állásokat, ahonnan lőtték az oroszok a Kilián laktanyát, láttam a Pál utcában a tetemeteket, az Üllői utat, amit egy méter magasságig poros törmelék borított... Láttam azt a bizonyos zongorát a Mária utcán, szemben a háznak a középső része leszakadt, és a legfelső harmadik emeleten egy zongora lógott. Találkoztam a fiúkkal, beszélgettünk, és amikor vége lett az egésznek, mind ott haltak meg!

– *Fájó, szép emlékek.*

– A sok élményből kiemelek még egyet. Mikor bejöttek az oroszok, a főváros elhatározta, hogy egy órán keresztül gyertyák égnek az ablakokban, és senki nem lép ki az utcára. Mi is ott álltunk a Frankel utcában, és senki nem lépett ki. Ennyit arról, hogy mi volt az 1956-os szabadságharc. Én a forradalmat szakrális élménynek tartom. Ez nem egyszerű politikai háború volt. Amit én ott megéltem, amit ott az emberek átéltek, az egy szakrális csoda volt. Nekem az 56-os forradalom Istenhez kötődő élmény! És úgy éreztem, hogy ezt ki kell írnom, nem maradhatok némaságban. De azt is tudtam, hogy erről beszélni, művet írni nem lehet. A zongorát kipreparáltam csipeszekkel és radír csíkokkal, csodálatos hangzást értem el. Rájöttem arra, hogy ez a hangzás az elfojtott igazság hangja. Az események titkos története 56 című művem a 80-as évek elején született. Kobzos Kiss Tamás föl vállalta ezt a nem

könnyű feladatot, hogy mindenben teljes legyen, bevontam két furulyást is. A furulyák játszották el szívünk zenéjét, forradalmunkban a megilletődöttséget, az odaadást, a szomorúságot, a bennünk lévő szakrális érzést.

– *Mi lesz az 56-os forradalom sorsa?*

80 – Mindennek, amit élünk, kettős élete van. Éljük az időt, és az időtlenséget. Az 1956-os forradalom szakrális oldala az, ami időtlen. Ezért nem fog a feledés homályába veszni. Ami az idő része, az a történelmi rész. A politika, amivel sok mindent fognak tenni. Remélem, lesz végre olyan hatalom, olyan államiság, amelyik büszkén fogja vállalni. 1956 elkezdődött Attilával, folytatódott Szent István királlyal, Mátyás királlyal, és sorolhatnám tovább, folytatódott a reformkorral, Bessenyei Györggyel, Széchenyi Istvánna, ezeknek a következménye a forradalom. Tovább kell, hogy éljen. Erre vissza kell helyezkedni. És hiszem, hogy így is lesz. De van egy súlyos gond is: a magyar gondolkodás gyengülése. És ennek ugyan úgy vissza kell térnie önnön csodájába. A magyar sose volt hódító, minden rosszat a nyakunkba varrtak. Nem is tudjuk, hogy a mi Bartókunk a világban mennyi mindent helyreállított. Bartóknál minden megváltottan, és helyrehozottan áll. A magyar világ rendbetétele, ami sok generációs építőmunka, ez vár ránk.

– *A szellem és a kultúra újra fontos lesz?*

– Másodrendű kérdés a gazdaság, persze nélküle nincs semmi. A szellem, a kultúra és a lélek. A kultúra mentén lehet mindent elkezdni, mindent a helyére tenni. Minden megérthető, a gazemberség lehámlik, de csak úgy, ha előbb megváltottuk, a nagyszerű és jó megkapja megerősítését. És azokat a tartógerendákat, amelyekkel tovább lehet élni. Ez áll előttünk, és miután beszélgetésünk origója a múltba való visszavetítés, és a jövőbe való előretekintés, az 1956-os forradalom napjai, örülök, hogy ezt ilyen hosszasan idéztük. Nyissuk még nagyobbra a szívünket, szedjük össze magunkat, és szolgáljuk tovább ezt az ügyet!

– *Sokszor említjük a jazzt. Mintha nem is lenne más, pedig nálad minden teremő fontosságú.*

– Mindig azt próbálok megfogalmazni, ami köröttem van, bennem motoszka. Jazz ide, vagy oda, a lényeg: a zene! Feltétlenül meg kell emlétenem, hogyan tanított az anyám, a kenyér mellé mindig odatett csodás népdalokat. Így tettem szert észrevétlenül zenei anyanyelvemre. Talán telhetetlenségnek tűnik, még a jazzt is beleszövöm. Miért? Mert nyitott, az ősi zenei formák mindig ott vannak; improvizációtól gazdag. A jazzben a ritmus ugyanolyan fontos, mint a madár repülésében a szárnycsapás.

– *Két nagy zeneóriás jár előttünk.*

– Bartók és Kodály népi gyökerű zenéje ősi formanyelvet hozott vissza. Bartókot legtöbbször egy kézlegyintéssel elintézik, pedig mennyi kutakodás és munka van mögötte. Kísérletezés. Ismerte a kelet- és a dél-kelet európai

népzenéket, sőt, ázsiai és arab, berber törzsek muzsikáját is tanulmányozta. Hatalmas lángon égette magát.

– Tisztelettel beszélsz Hamvas Béláról is.

– Köszönöm, hogy róla kérdezel. Már a kezdetkor eljutottak hozzám írásai: kopott, töredezett, agyonolvasott üzenetek. Szívszorító a megjelenése, lécekből tákolt raktárban áll az ajtóban, cementes vasruhában a 20. század egyik legnagyobb gondolkodója. Rövid szünetekben a szanszkrit irodalmat fordítja. Ilyen sehol nincs a nagyvilágban, csak nálunk a szegény kis Magyarországon! Témái különlegesek. Próbál a kérdésekre választ adni. Világ, a Teremtés, a Kinyilatkozás, a Pusztítás... Nagy szellemek örök gondolatai. Sokszor mondtam, milyen szerencse, hogy itt élt és mindent kidolgozott. Rögtön nekem estek: Hamvas nem időszerű. Folytattam, a Fény ma nem időszerű, a Világosság nem? A Látás?

– *Miért fontos ez a kivételes életmű?*

– Talán azért, mert a hamvasi gondolkodás meri vállalni a valóság egyszerű igazságait. Az Isten-érdekű és nem pusztán ember-szemponturn gondolkodást. Az egyetemes erkölcs valóságát. A zene pedig, ez a félig evilági tünemény: a legfelemelőbb lélekistápolás és erőátvitel, amely nélkül lehet ugyan, de nem érdemes élni, s mely nélkül az Istent méltóan dicsérni talán nem is lehet.

– *Valakitől hallottam, egy kötetnyi vers lapul íróasztalfiókban.*

– Egyetemista koromtól kezdve tucatszám jöttek a versek, de ezeket később összetéptem. Én is másokat utánoztam az elején: Petőfit, Adyt, Verlaine-t... Apám a hadifogságban színdarabokat írt, azzal próbálta jobb kedvre deríteni szenvedő társait. Ezen a sok könyvön ne csodálkozz, örökség és saját gyűjtési szenvedély hordta ide körém, abban a reményben, hogy a zene segítségére lesznek. Nem tagadom, a Bibliához is visszatérek rendszeresen, kimeríthetetlen kútforrás számomra. Meg fogsz lepődni, az egyik legkedvesebb adakozó Cervantes *Don Quijotéja*. Örök üzenete a nemesebbet akaró férfiember evilági pokoljárásának és kigúnyolásának.

– *Vissza a muzsikához, mi sodort a jazz felé?*

– Említettem, már fiatalon szívesen improvizáltam a zongoránál. Ösztönösen ráéreztem az ízére, és ez volt a döntő motívum. Zenekart alapítottam, attól kezdve számos együttesen volt. Új művek, új barátok, akik úgy érezték, jó úton haladunk.

– *Néhány napja, a Széchényi Könyvtár zenei vezetője mondta, amit játszol, már nem is jazz.*

– Mindig azt játszom, ami meg akar születni bennem. A legfontosabb: a Zene! Erőm, és tehetségem szerint a legjobbra megkialapálva.

– *Nem szeretem a besorolásokat. Mégis te hová állítod magadat?*

– Mostanában egyre kevesebbet gondolkodom ezen, inkább teszem a dolgomat. Kifogytam az időből, néhány régebbi munkát próbálok befejezni. Azt tapasztaltam koncertjeimen, hogy az emberek jól tudják, hol vannak és miféle zenét hallgatnak. Probléma akkor van, ha megjelennek az aktakucakok, és a tévedhetetlen kritikusok.

82

– *Nem fáradtál bele a rosszindulatú harcokba?*

– Sokszor úgy érzem, az energiám nagyobb része arra megy el, hogy engedélyt szerezzek a munkára. Olykor a teljes reménytelenségben bekopog hozzám néhány tiszta-arcú fiatal, és keresnek. Merre vagyok? Szeretnének újra hallani! És én a világ végére követem őket, azzal a reménnyel, hogy örömet szerezzek nekik. Élni segítsem őket.

*Szabados György most lenne 80 éves. (A Szerk.)

